

LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEH HALLITUKSEN ESITYSTÄ EDUSKUNNALLE LAIKSI METSÄTALouden MÄÄRÄAIKAIKSESTA KANNUSTEJÄRJESTELMÄSTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Luontopaneeli kiittää lausuntopyynnöstä koskien metsätalouden määräaikaisesta kannustejärjestelmästä (METKA) annetun lain muuttamista tulosperusteisten tukien pilotointia varten.

Luontopaneeli pitää hyvänä, että metsätalouden rahoituksessa ollaan pilotoimassa tulosperusteisia tukia, joiden tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuutta tukevia käytänteitä. Poliitiikan johdonmukaisuutta tukee lähtökohta, että maa- ja metsätalouden tukia suunnataan toimintaan, joka tukee samalla ympäristötavoitteiden toteutumista. Esitetyn tulosperusteisten tukien mallin etuja ovat mm. tukien parempi kohdentuvuus tärkeimpiin kohteisiin, tukien joustavuus ja metsänomistajan kannustaminen hakemaan kohteeseen parhaita ratkaisuja sekä monihyödyt – toimenpiteet edistävät sekä hiilen sitomista että luonnon monimuotoisuutta.

Vuoden 2026 talousarvioesityksessä metsäluonnon hoidon edistämiseen kohdennetaan 11 miljoonaa euroa, josta pilotteihin voidaan käyttää maksimissaan 800 000 euroa. Etupäässä metsien kasvua vahvistavaan puuntuotannon kestävyuden tukemiseen on varattu yli 36 miljoonaa euroa. Metsätalouden rahoituksesta osa lukeutuu ympäristölle haitallisiksi tuiksi (suoriksi tuiksi tai verotuiksi) ja olisi tärkeää, että rahoitusta uudistettaisiin voimakkaammin niin, että se olisi sopusuhteissa ilmasto- ja luontotavoitteiden kanssa. Lähtökohtaisesti metsien luonnon monimuotoisuuden lisääminen vahvistaa häiriönsietokykyä ja sopeutumista ilmastomuutokseen ja tukee näin myös kestävää metsätaloutta.

Toimenpiteiden määräaikaisuus on merkittävä riski niiden vaikuttavuudelle

On hyvä, että kokeilulle on lisätty aikaa vuoden 2029 loppuun. Tuettavien toimenpiteiden vaikutukset luontoon ovat kuitenkin hitaita, ja vaikutusten arviointiin tarvittaisiin huomattavasti pidempi aika. Luontopaneeli toivoo, että kokeilua varauduttaisiin jatkamaan ja kehittämään pitkäjänteisemmin, jotta vaikutuksia pystytään havaitsemaan ja metsänomistajat varmasti ehtivät kokeiluun mukaan.

Erityisen huolissaan Luontopaneeli on siitä, että pilottien toimet on suunniteltu lähtökohtaisesti määräaikaisiksi, mikä voi romuttaa niiden vaikuttavuuden. Esimerkiksi toivottuja myönteisiä vesistövaikutuksia voidaan saada aikaan pysyvällä leveämmillä suojavyöhykkeillä, mutta määräaikaiset levennykset ovat kustannustehottomia tilanteissa jossa suojavyöhyke ei jää pysyväksi.

Useissa lausunnoissa on jo aiemmin esitetty laajasti huolta määräaikaisten tukimuotojen ongelmallisuudesta luontovaikutusten näkökulmasta. Etenkin suojavyöhykkeiden osalta METKA-tukien tulisi sisältää ehto toimien pysyvyydestä. Jos suojavyöhykkeillä suoritetaan hakkuut 10 vuoden määräajan päätyttyä, on riski, että menetetään sekä saadut vesistövaikutukset että mahdollisuus vesien tilan paranemisen jatkumiseen tulevaisuudessa.

Myös lehtipuuston suuremman määrän jättämiseen tulisi sitoutua metsänhoidon kaikissa vaiheissa säästöpuiden jättämiseen asti, jotta toimella on pitkäaikaisia luontovaikutuksia.

40 § on kirjattu määräaikaisuudesta: ”Suon ennallistamiseen ja lehdon luonnonhoitoon tukea saanut yksityinen maanomistaja on velvollinen huolehtimaan toimenpiteen kohteena olevan alueen kunnossapidosta kymmenen vuotta töiden toteuttamisen perusteella maksetun tuen loppuun maksamisesta. Jos suon ennallistamisen tai lehdon luonnonhoidon tulos on saavutettu, hoito- ja

kunnossapitovelvollisuus on voimassa vielä kolme vuotta siitä, kun tuki on maksettu tuloksen saavuttamisen perusteella. Kunnossapidon kohteena olevaa aluetta ei saa alkaa käyttää siten, että alueen käyttö metsätaloudelliseen tarkoitukseen olennaiselta osin estyy. Mainitusta vaatimuksesta voidaan poiketa, jos hoito- ja kunnossapitovelvoite liittyy suojavyöhykkeen jättämiseen, suon ennallistamisen tai lehdon luonnonhoidon tukeen. Tällöin kunnossapidon kohteena olevaa aluetta ei saa ottaa muuhun maankäyttöön”. On epäselvää, mitä tarkoitetaan viimeisellä lauseella: milloin ja minkä aikaraamin sisällä kunnossapidon kohteena olevaa aluetta ei saa ottaa muuhun maankäyttöön ja mitä tällä mahdollisella maankäytönmuutoksella tarkoitetaan?

Huomioita tuettavista toimista

Keskimääräistä suuremman lehtipuuosuuden jättäminen puuston kokonaismäärästä taimikon ja nuoren metsän hoitotyössä

Lehtipuuosuuden kasvattaminen taimikon ja nuoren metsän hoidon vaiheessa on kannatettava toimi. Metsälajistoa hyödyttäisi paljon myös taloudellisesti vähäarvoisten puiden – haavan, pihlajan, raidan ja leppien – selkeästi ohjeistettu säästäminen. Luontopaneeli ehdottaakin, että pilotoinnissa ohjataan monipuolisesti eri lajisten lehtipuiden säästämiseen.

Yksi tärkeimmistä metsälajiston uhanalaisuuden syistä on järeän ja vanhan lehtipuuston niukkuus (Hyvärinen ym. 2019). Tätä ongelmaa ei voi korjata muutoin kuin pitkän aikavälin lisäämistavoitteeseen sitoutumalla. Tämä edellyttää lehtipuiden suosimista kaikissa metsänhoidon vaiheissa, ja suurimpien puiden säästämistä pysyvästi. Siksi pilotointiin olisi hyvä pyrkiä sisällyttämään myös tämä pitkäjänteinen ulottuvuus, joka kattaa lehtipuuosuuden lisäämisen taimikon ja nuoren metsän hoidon vaiheesta runsaamman säästöpuumäärän jättämiseen asti.

Suojavyöhykkeen jättäminen

Luontopaneeli pitää leveiden suojavyöhykkeiden jättämistä hyvänä esityksenä. Esitetty 30 metrin minimi ja pääsääntöisesti 50 metrin suojavyöhyke on vesiensuojelun kannalta usein riittävää. Leveys on todennäköisesti usein riittävä myös rantametsän ominaispiirteiden ja luontoarvojen suojelun kannalta. Luontopaneeli pitää suojavyöhykkeiden rantametsän ominaispiirteisiin perustuvaa kohdentamista järkevänä, mutta näkee, että vesiensuojelun kannalta suojavyöhykkeitä voisi kohdentaa toisinkin, jos tavoitteena on vesien tilan parantaminen. Suojavyöhykkeiden pisteytyksen kriteerit vaikuttavat kuitenkin hyviltä. Suojavyöhykkeiden kohdentaminen pieniin latvavesiin on erityisen hyvä painotus.

Vesiensuojelun kannalta suojavyöhykkeitä olisi järkevää kohdentaa myös niille valuma-alueille, missä metsäojituksia pyritään vähentämään jatkuvaan kasvatukseen siirtymällä tai tehdään riittäviä valuma-alueen vesiensuojelutoimia (tästä näkökulmasta lisää lausunnossa myöhemmin). Esitetyllä tavalla kohdennettavat suojavyöhykkeet tulisivat kuitenkin kattamaan sellaisia vesistöjen varsia ja rantametsiä, joissa on jäljellä tärkeitä ominaispiirteitä ja ne olisivat siis usein riittäviä turvaamaan jo olemassa olevia luontoarvoja.

Pilotoinnin aikataulu on epärealistinen vaikutusten seurannan näkökulmasta. Suunnitellussa ajassa ei ole mahdollista saada tietoa suojavyöhykkeiden toimivuudesta ja niistä saaduista ekologisista hyödyistä. Luontopaneeli ei pidä työryhmän esittämää suojavyöhykevelvoitteen määräaikaaisuutta järkevänä, koska ekologisten hyötyjen tulisi olla pysyviä, ylisukupolvisia.

Vesiensuojelun kannalta olisi tärkeää pilotoida turvemaiden jatkuvaan kasvatukseen siirtymisen sekä kosteikkojen rakentamiseen suunnattuja tukia. Useiden eri tukimuotojen mahdollisuus

todennäköisesti kannustaisi valuma-alueitasoiisiin vesienhoidon toimenpiteisiin ja mahdollistaisi vaikuttavat toimenpiteet.

Suon ennallistaminen

Tuki suon ennallistamiseen on myös kannatettava toimi, joka tukee oleellisesti myös ennallistamisasetuksen tavoitteita – etenkin kun tuki ollaan suuntaamassa kohteille, joilla on vähintään yksi ennallistamisasetuksen liitteessä 1 tarkoitettu luontotyyppi, joka ei ole hyvässä tilassa. Kuten esityksessä todetaan, suon ennallistuminen lähelle luonnontilaa voi kestää vuosikymmeniä ja on selvää, että suon ennallistamisen jälkeen kohteelle täytyy tulla pysyvä rauhoitus ja ojituskielto, jotta ennallistamisen luonto- ja ilmastohyödyt voivat toteutua. Tätä edellyttää myös EU:n ennallistamisasetus kaikkien ennallistamisasetuksen tarkoittamien luontotyyppien ennallistettujen kohteiden osalta.

Lehdon luonnonhoito

Useimmat lehtoluontotyytit ovat melko harvinaisia, ja niiden pelkkä siirtäminen pysyvästi metsätalouden ulkopuolelle voi johtaa niillä elävien lajien vähittäiseen häviämiseen, koska lehtoja luonnonoloissa uudistavat ja olosuhteita ylläpitävät häiriöt on pitkälti metsistämme eliminoitu (esim. Angelstam & Kuuluvainen 2004, Kilpinen 2018). Näin ollen luonnonhoito esimerkiksi lehtipuiden suosimisen ja alikasvoskuusten poistamisen muodossa lehdoissa on luonnonsuojelullisesti perusteltua. Tukikohteiden valinnassa olisi suotavaa painottaa uhanalaisimpia lehtoluontotyypppejä.

Lehtotarkastelujen suurimpia haasteita on, että eri lehtoluontotyyppien tarkkaa pinta-alaa, yksittäisten kohteiden sijainteja tai ekologista tilaa ei tiedetä (Kouki ym. 2018). EU:n ennallistamisasetuksen mukaan tila täytyisi tuntea 90 %:lla esiintymistä (kohteista) vuoteen 2030 mennessä. Vuonna 2024 toteutetussa "Lehtokartoituksen käytäntöjen kehittäminen"-projektissa (Heinonen ym. 2025) kehitettiin ja kokeiltiin menetelmiä kohteiden tunnistamiseksi, rajaamiseksi ja ekologisen laadun arvioimiseksi. Projektin kokemusten perusteella maastokäynnit kaikkien kohteiden rajaamiseksi ja laadun arvioimiseksi luotettavasti ovat erilaisten resurssirajoitteiden vuoksi epärealistisia, mutta kaukokartoitustiedon verifioimiseksi ja rajatapauksien varmistamiseksi niitä on välttämätöntä tehdä osalla kohteista.

Tulosperusteisiin tukiin olisi syytä lisätä myös muita luonnonhoitotoimenpiteitä

Osana tulosperusteisten tukien valmistelua on esitetty myös muita luonnon monimuotoisuuden tukemisen kannalta hyviä kohteita, joita Luontopaneeli toivoisi harkittavan pilotoinnin kohteiksi. Säästöpuiden suuremman määrän jättäminen ja keskittäminen, jatkuvapeitteinen metsänkäsittely ja palojatkumon tukeminen olisivat hyviä tulosperusteisten tukien kohteita ja Luontopaneeli toivoo, että näitä pidettäisiin mukana vähintään METKAN jatkokehittämisessä, vaikka kohteet päätettäisiin rajata esillä olevan lakiesityksen ulkopuolelle.

Säästöpuiden keskittäminen hyödyttää metsälajistoa tutkimusnäytön perusteella enemmän kuin säästäminen tasaisemmin yksittäisin puin, vaikkakin jälkimmäinen voi olla perusteltu luontaisesti avoimissa ympäristöissä, kuten puustoisissa paahdeympäristöissä (Koivula ym. 2022). Keskittäminen voi myös helpottaa metsänhoitotoimia uudistusalalla. Keskittäminen suojavyöhykkeelle on periaatteessa kannatettava toimi. Yleisen säästöpuiden määrä- ja tilavuustason kasvattamisen ohella olisi hyödyllistä kehittää kannustin- ja rahoitusmekanismeja useampien maanomistajien metsien säästöpuustojen keskittämiseksi suuriksi luontokohteiksi.

Vesiensuojelun kannalta olisi tärkeää pilotoida turvemaiden jatkuvaan kasvatukseen siirtymisen sekä kosteikkojen rakentamiseen suunnattuja tukia. Tämä tukisi samalla maankäyttösektorin ilmastotavoitteita. Jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen lisäämistavoite mainitaan jo METKA-lain valmisteluasiakirjoissa (HE 167/2022), joissa myös todetaan jatkuvapeitteisen metsänkasvatuksen hyödyt suometsän ravinnehuuhtoutumien vähenemisen ohella hiilivaraston säilymiseen.

Kulotuksen ja ennallistamistyyppisen pystyvuuston polton tukeminen luonnonhoidon tuilla on luonnon monimuotoisuuden kannalta erinomainen asia. Kulotuksien ja polttojen keskittäminen palojatkumoalueille on Tapio Oy:n Metsä-ELO-työryhmässä katsottu toimivimmaksi ratkaisuksi paikallisesti saavuttaa luontainen palojen toistuvuuden vähimmäistaso (esim. Lindberg ym. 2018). Kuitenkin metsänhoidollinen kulottaminen (hakkuutähteen polttaminen) on uhanalaisen palonsuosijalajiston sekä laajemmin kuolleesta riippuvaisen lajiston kannalta varsin tehoton toimenpide, kun huomattavasti parempi olisi polttaa hakkuutähteen ohella myös pystyvuustoa (Lindberg & Arnkil 2023). Polttopaikkojen valinnassa voitaisiin painottaa sellaisia kohteita, jotka luonnontilassa palaisivat usein: esimerkiksi harjujen paahderinteillä polttaminen ylläpitää harjulajiston vaatimaa paahteisuutta ja karuutta (Koivula ym. 2025).

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Janne Kotiaho ja Outi Silfverberg

Viitattu kirjallisuus:

Angelstam, P. & Kuuluvainen, T. 2004. Boreal Forest Disturbance Regimes, Successional Dynamics and Landscape Structures: A European Perspective. *Ecological Bulletins* 51: 117-136.

Heinonen, P., Nisula, K., Puusti, O. & Siitonen, J. 2025. Lehtokartoituksen käytäntöjen kehittäminen. Tapion raportteja 80.

Hyvärinen, E., Juslen, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus. Punainen kirja. Ympäristöministeriö & Suomen Ympäristökeskus, Helsinki.

Kilpinen, S. 2018. Variability and Mixed-Severity Disturbances Characterize Unmanaged Southern Boreal Forests in Russian Karelia. Pro gradu, Helsingin yliopisto.

Koivula, M., Louhi, P., Miettinen, J., Nieminen, M., Piirainen, S., Punttila, P. & Siitonen, J. 2022. Talousmetsien luonnonhoidon ekologisten vaikutusten synteesi. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 60/2022.

Koivula, M., Siitonen, J., Tonteri, T., Assmuth, A., Hotanen, J.-P., Huhta, E., Kaitera, J., Lintunen, J., Salminen, H., Shorohova, E. & Viitala, E.-J. 2025. Synteesiraportti: Talousmetsien luonnon monimuotoisuuden kehitys ja luonnonhoidon vaikuttavuus. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus (painossa).

Kouki, J., Junninen, K., Mäkelä, K., Hokkanen, M., Aakala, T., Hallikainen, V., Korhonen, K.T., Kuuluvainen, T., Loiskekoski, M., Mattila, O., Matveinen, K., Punttila, P., Ruokanen, I., Valkonen, S. & Virkkala, R. 2018. Metsät. Julkaisussa Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja. Osa 2 – luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristö 5/2018: 475–567.

Lindberg, H., Saaristo, L. & Nieminen, A. 2018: Tuli takaisin metsiin. Tapion raportteja 30.

Lindberg, H. & Arnkil, N. 2023. Metsäisten paahdeympäristöjen tunnistaminen ja hoito. Tapion raportteja 57.